

Matoušek, Jakub; Kuča, Martin; Prokeš, Lubomír; Štohandlová, Jitka

Příspěvek k metodice povrchového sběru: povrchová prospekce mikroregionu povodí říčky Únanovky : předběžná analýza výsledků

Studia archaeologica Brunensia. 2013, vol. 18, iss. 1, pp. [51]-69

ISSN 1805-918X (print); ISSN 2336-4505 (online)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/129082>

Access Date: 29. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

JAKUB MATOUŠEK – MARTIN KUČA – LUBOMÍR PROKEŠ – JITKA ŠTOHANDLOVÁ

PŘÍSPĚVEK K METODICE POVRCHOVÉHO SBĚRU: POVRCHOVÁ PROSPEKCE MIKROREGIONU POVODÍ ŘÍČKY ÚNANOVKY

Předběžná analýza výsledků

Příspěvek shrnuje předběžné výsledky projektu, zaměřeného na vyhodnocení vývoje pravěkého až novověkého osídlení v povodí řeky Jevišovky. Součástí projektu byl povrchový průzkum, který se zaměřil na oblast toku říčky Únanovky a během něhož byly jednak ověřovány publikované lokality, jednak zjištěny lokality dosud neznámé. Během projektu byla přímo prozkoumána plocha přibližně 9,5 ha, na níž bylo nalezeno přes 2 000 artefaktů. Většinu z nalezených artefaktů tvořila keramika, hlavně vrcholně středověkého a novověkého stáří, zastoupena byla i pravěká keramika, štěpaná a broušená industrie. Nálezy ze sběrů byly datovány od neolitu až po novověk. Získané informace v budoucnu přispějí k celkové interpretaci vývoje sídelních strategií v mikroregionu.

povrchové sběry – sídelní struktura – pravěk – raný středověk – mikroregion

On the methodology of field walking: surface survey of the Únanovka microregion. Preliminary analysis of the results. This paper summarises preliminary results of the project to evaluate development of the settlement in the Jevišovka River basin from prehistoric up to modern times. The project included a surface survey, which focused on the Únanovka River basin, during which published sites were verified and currently undiscovered sites were identified. During the project, an area of about 9.5 hectares was investigated and over 2,000 artefacts were found. Most of these artefacts were ceramics, mainly medieval and modern, as well as prehistoric ceramics, chipped and polished stone industry. The surface finds dated from the Neolithic to the present day. The information obtained will contribute to the overall interpretation of settlement strategies in the region in the future.

surface finds – settlement structure – prehistory – Early Middle Ages – microregion

1. Úvod

Následující příspěvek předběžně shrnuje výsledky projektu povrchových sběrů v mikroregionu říčky Únanovky¹. Tento projekt probíhal od podzimu 2009

¹ Projekt SMU – Sběry v mikroregionu Únanovky (MUNI/F0117/2009) – Program rektora

do jara 2011. Projekt svým zaměřením navazuje na systematický výzkum lokality Těšetice-Kyjovice, poloha „Sutny“, a jejího zázemí (*Podborský a kol. 2005*) a také na průzkum zalesněných ploch v mikroregionu říčky Únanovky (*Šabatová 2011*). Výzkum se soustředil na shromáždění veškerých relevantních informací o minulém osídlení a hlavně na jejich doplnění o nové poznatky na základě systematických sběrů na dostupných plochách na území mikroregionu. Průzkum pomocí povrchových sběrů byl zvolen jako rychlá a nepříliš nákladná metoda výzkumu, která umožňuje získávat informace o stavu archeologických pramenů na větším území. Rozšířená pramenná základna následně poslouží jako podklad pro práci na prediktivním modelu osídlení povodí řeky Jevišovky v období zemědělského pravěku a studiu hospodářského zázemí osady kultury s moravskou malovanou keramikou s rondelem na lokalitě Těšetice-Kyjovice (*Podborský 1988; Kuča et al. 2010*), případně dalších výzkumů zabývajících se hustotou a strukturou osídlení této oblasti v minulosti.

2. Vymezení zkoumané oblasti

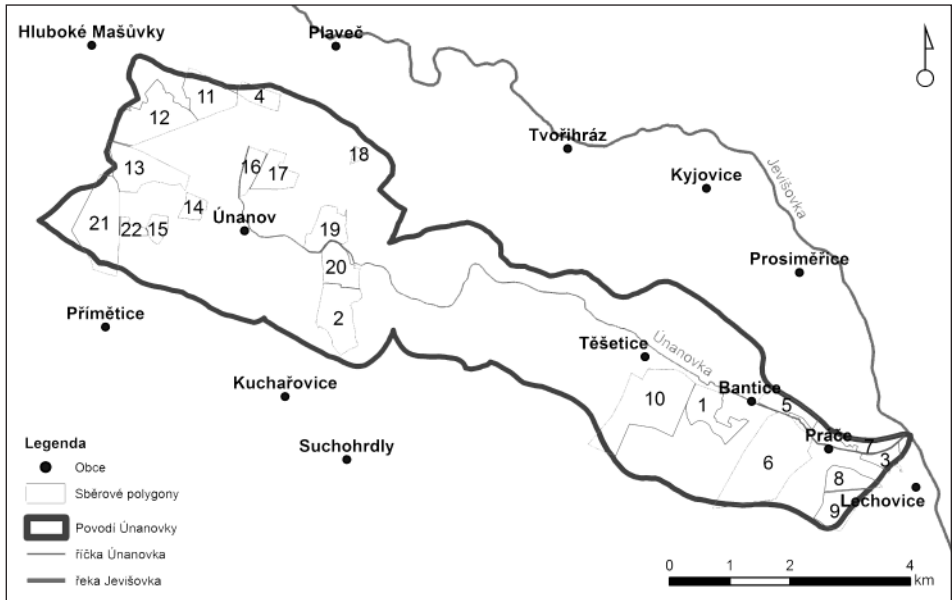
Mikroregion byl pro účely projektu vymezen hranicemi povodí říčky Únanovky (odlišnou definici mikroregionu říčky Únanovky viz např. *Štohandlová 2009, 3*). Potok či říčka Únanovka, někdy v literatuře označovaná jako Těšetička (*Podborský a kol. 2005, 10–11*), je pravostranným přítokem řeky Jevišovky. Únanovka pramení severně od obce Únanov, délka jejího toku je přibližně 15 kilometrů. Povodí zabírá plochu cca 37 km²; jeho území zasahuje katastry 12 obcí: Bantic, Kuchařovic, Kyjovic, Lechovic, Plavče, Práčí, Prosiměřic, Suchohrdel, Těšetic, Tvořihráze, Únanova a Znojma-Přímětice (obr. 1).

Plocha dostupná pro sběry byla na zkoumaném území rozdělena do dvou částí, východní a západní, oddělených vzájemně územím „Tvořihrázského lesa“. Ve sledovaném mikroregionu se jedná o největší souvislý lesní porost, táhnoucí se na severu od obce Plaveč a vodní nádrže Výrovice po obce Suchohrdly a Těšetice na jihu. V posledních letech zde bylo identifikováno pět poloh s mohylami, jedna lokalita s intenzivním pravěkým osídlením a torzovité stopy dalšího osídlení (*Šabatová 2011, 50*).

3. Metodika povrchové prospekce

Během povrchového průzkumu byla aplikována analytická metoda sběrů ve čtvercové síti (*Kuna et al. 2004, 330*), spočívající v rozdělení zkoumané oblasti na stejně velké polygony. V případě povodí říčky Únanovky bylo zkoumané území rozděleno na 15 304 čtverců o straně 50 metrů. Pro orientaci v terénu byly použity

na podporu tvůrčí činnosti studentů. Dílčí analýzy byly provedeny v rámci projektu Moravskoslezská škola doktorandských studií II (GD404/09/H020).

Obr. 1. Mikroregion povodí říčky Únanovky s vyznačenými sběrovými polygony.

GPS přístroje značky Trimble (Juno, Nomad, GeoExplorer XT 6000), používající software Terrasync. Do těchto přístrojů byla vložena síť čtverců a během průzkumu sloužily také k zápisu informací o sbíraných čtvercích (datum sběru, počet sběračů atd.).

Sběry byly prováděny z větší části za pomoci GPS přístroje (Trimble Juno), který patří k nejlevnějším přístrojům umožňujícím použití programů určených k terénnímu sběru dat pro geografické informační systémy. Dosahovaná přesnost i bez korekcí (jednotky metrů) je dostatečná vzhledem ke zvolené metodice. Při testech prováděných v lesním prostředí, tedy v horších podmínkách pro přesnost než během práce v otevřeném terénu, dosahovala střední kvadratická odchylka měření tohoto přístroje hodnoty v intervalu 2,7 až 5,1 m v závislosti na době měření (Klimánek 2010).

Vybrané čtverce byly procházeny v pravidelných rozestupech skupinami 5–8 sběračů. Intenzita průzkumů (Kuna et al. 2004, 324) byla od 20% po 32%, za předpokladu, že lze při sběrech sledovat pás 2 m. Pracovník s GPS přístrojem šel ve středu skupiny, určoval počátek, směr a konec trasy. Nalezený materiál z jednoho čtverce byl shromážděn v jednom sáčku, označeném datem, číslem čtverce a počtem sběračů. Po vyřazení recentních nálezů byl získaný materiál rozdělen do chronologických skupin – komponent. Každá vyčleněná komponenta dostala své identifikační číslo, byl určen počet a hmotnost artefaktů v této skupině. Pravěkým a raně středověkým artefaktům bylo přiděleno inventární číslo. Analogická metodika byla v posledních letech aplikována např. na paleolitických

a neolitických lokalitách v okolí Brna (cf. Škrdla et al. 2011; Kuča et al. 2011) nebo v prostoru Podkrušnohoří (Smrž et al. 2011).

Získaná data byla vložena do relační databáze společně s informacemi o archeologických lokalitách známých z minulosti, získanými z literatury a z nálezových zpráv. Spojením s geografickými a geodetickými daty (GPS) vznikl informační systém, který umožňuje efektivní zpracování a další využití získaných informací.

4. Katalog lokalit

Ve třinácti sběrových polygonech byly nalezeny artefakty datované do pravěku a/nebo raného středověku. Šest z těchto polygonů se nacházelo ve východní části povodí, sedm v západní. Nálezy z těchto polygonů shrnuje tab. 1.

Kat. území	Trať	Polygon	Druh nálezů	Datace
Bantice	„V sadech“	1	keramika	pravěk, středověk a novověk
Plaveč	„Hraničný“	4	keramika	pravěk, neolit, mladší doba hradištní, středověk a novověk
			štípaná industrie	pravěk
Práče	„Na stošíkovickém“	7	keramika	pravěk, mladší doba hradištní
	„Nad hliníkem“	5	keramika	pravěk, starší doba bronzová, doba hradištní
			štípaná industrie	pravěk
	„Nad střediskem“ a „Pod drůbežárnou“	6	keramika	pravěk, mladší doba hradištní
	„U božích muk“	9	keramika	doba hradištní
Přímětice	„Přímětické padělky“	21	keramika	doba mladohradištní
Těšetice	„Nad betonkou“ a „U kostela“	10	keramika	pravěk, LnK, VpK, MMK, eneolit, doba bronzová,
				doba latenská, doba halštatská / římská,
				doba hradištní, mladší doba hradištní, středověk a novověk
			štípaná industrie	pravěk
Únanov	„Kanape“	18	štípaná industrie	kultura zvoncovitých pohárů
	„Na rudě“	17	keramika	pravěk, neolit, LnK, MMK,
				doba hradištní, mladší a pozdní doba hradištní
			štípaná industrie	pravěk
	„Padělky“	20	keramika	pravěk, mladší doba hradištní, středověk a novověk

Kat. území	Trať	Polygon	Druh nálezů	Datace
Únanov	„Padělky“	20	štípaná industrie	pravěk
	„Polodíly“ a „Padělíčky“	19	broušená industrie	pravěk
			keramika	pravěk, neolit, LnK, doba hradištní, středověk a novověk
			štípaná industrie	pravěk
	„Rybníky“ a „Nadávky“	16	keramika	pravěk

Tab. 1. Sběrové polygony s nálezy pravěkého a raně středověkého materiálu.

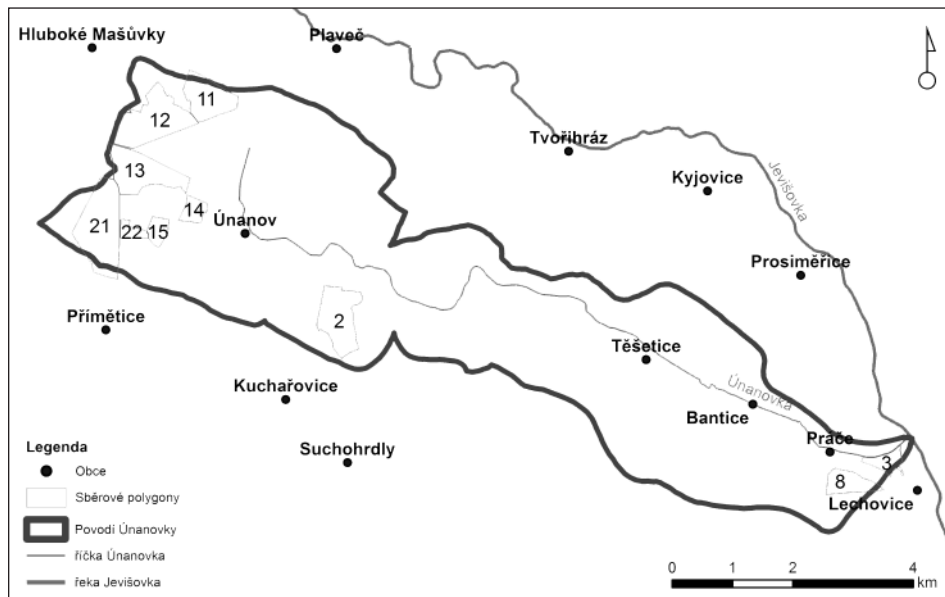
5. Předběžné vyhodnocení výsledků povrchové prospekce

V rámci projektu byla přímo prosbírána celková plocha 95 000 m², nacházející se v 22 sběrových polygonech. Na této ploše bylo nalezeno 2058 artefaktů o celkové hmotnosti přes 11,5 kg. Nejčastějším nálezem byla keramika, která tvořila 98% z celkového počtu nálezů (tab. 2).

Ve čtyřech polygonech nebyly nalezeny žádné artefakty. Tyto čtyři polygony se nacházely v západní části zkoumaného území. V pěti polygonech byly zjištěny pouze nálezy z období vrcholného středověku či novověku (obr. 2). Zbylé polygony obsahovaly také, kromě uvedených pravěkých a raně středověkých artefaktů, nálezy středověkého a/nebo novověkého stáří.

Hlavní pozornost byla věnována pravěkému a raně středověkému materiálu. U tohoto materiálu, hlavně keramiky, lze předpokládat, že pochází ze zahloubených objektů přítomných v těsné blízkosti místa nálezů. Tento předpoklad vychází z poznatku, že méně odolná keramika na povrchu terénu je velmi rychle, již v průběhu několika let, destruována vlivem vlhkosti a mrazu. Tento proces postupuje rychleji než rozptýlení materiálu v důsledku orby (*Kuna et al. 2004, 309–310, 320*). Vrcholně středověký či mladší keramický materiál, který je odolnější, nemusí souviset s minulým osídlením místa nálezů, ale spíše se zemědělským využitím pozemků (*Kuna et al. 2004, 310*).

Prostorové rozmístění nálezů bylo srovnáno s polohou dosud publikovaných lokalit, aby bylo možno rozhodnout, zda se jedná o novou lokalitu. Jako lokalita bylo definováno takové místo, dostatečně vzdálené od ostatních obdobných míst, které obsahovalo nález nejméně jednoho, zpravidla ale více keramických zlomků z raného středověku či starších. Vzhledem k tomu je potřebná určitá míra opatrnosti při práci s těmito údaji, všechny zjištěné lokality budou dále sledovány a výsledky sběrů dále kontrolovány a zpřesňovány. V některých případech byly dosud známé údaje o komponentách lokalit doplněny o nové informace, zejména o nálezech raně středověkých artefaktů, tedy o možném osídlení v tomto období.

Obr. 2. Povodí říčky Únanovky. Sběrové polygony bez nálezů a s nálezy pouze z vrcholného středověku (VS) a mladšími.

Druh artefaktu	Celkový počet (ks)	Celková hmotnost (g)
Broušená industrie	4	370,1
Kachle	1	26,1
Keramika	2015	10777,2
Olovo	1	21,2
Struska	8	222,4
Štípaná industrie	29	275,2

Tab. 2. Archeologický materiál získaný v průběhu sběrů.

5.1. Paleolit

Paleolitické osídlení je v povodí Únanovky zastoupeno pouze menším množstvím nálezů. Několik kusů štípané industrie bylo nalezeno na katastru obce Těšetice v blízkosti přehrady (*Kovárník 1985a, 101*). Z jejího okolí pochází další nález, předběžně řazený do mladšího paleolitu, v poloze Suchohrdly „Nad rybníkem“ (*Kuča – Nosek 2011*). Paleolitické nálezy (aurignacien?) pocházejí z polykulturní lokality Těšetice-Kyjovice „Sutny“ (*Kuča 2010*), na této lokalitě byly nalezeny i artefakty datované do pozdního paleolitu či mezolitu (*Bartík v tisku*). I na další polykulturní lokalitě Únanov „Padělky“ byly nalezeny některé artefakty, které je možno datovat do mladého či pozdního paleolitu (*Kuča et al. 2013*).

U nálezů pocházejících z polykulturních lokalit je ovšem možná datace do neolitu či mladších období (srov. *Neruda 2007, 298*). Během terénních prací na sběrovém projektu, ale mimo oblast povodí, byl učiněn nález paleolitického artefaktu na katastru Tvoříhráze (*Kuča – Matoušek – Kostihová 2010*).

5.2. Mladší pravěk bez bližší datace

V oblasti je známo z minulých výzkumů několik pravěkých lokalit, které nejsou blíže datovány. Pravěké osídlení bylo zjištěno pomocí letecké prospekce a povrchových sběrů na lokalitě Bantice „Terasa nad Únanovkou“ (*Kovárník 1993b*), na této terase byly identifikovány pravěké objekty i na katastru obce Těšetice, kde se nacházejí po obou stranách toku – „Terasa nad Únanovkou“ (*Kovárník 1993b*) a „Terasa na pravém břehu“ říčky Únanovky (*Kovárník 1999*). Také na území obce Únanov byla leteckou prospekci zjištěna přítomnost pravěkých jam v poloze „Padělíčky“ (*Kovárník 1985b, 104*). Pravěká keramika byla nalezena i v trati „U zabitého“, jedná se o jižní svah po levé straně silnice na Znojmo, 250 m JZ od vesnice (*Kovárník 1993a*).

Během sběrů bylo identifikováno pět lokalit s nálezy pravěké keramiky, kterou se nepodařilo blíže datovat. Jedná se o lokality Bantice „V sadech“, Práče „Nad střediskem“ a „Na stošíkovickém“, Únanov „Rybníky“ a „Padělky“.

5.3. Neolit

Neolit je jedno z období, jehož nálezy byly bohatě zastoupeny jak v minulých nálezích na území povodí, tak v nálezích učiněných během sběrů. K povodí říčky Únanovky náleží polykulturní lokalita Těšetice-Kyjovice, poloha „Sutny“, s nálezy artefaktů lineární, moravské malované a vypíchané keramiky (*Podborský – Vildomec 1972, 220; Kazdová 1984; Podborský a kol. 2005, 71–155; aj.*). V povodí říčky Únanovky také leží, na katastru obce Suchohrdly, lokality kultury s moravskou malovanou keramikou. Nacházejí se v poloze „Starý zámek“ a v trati „Purkrábka“ nebo také u „U křížové aleje“ (*Podborský – Vildomec 1972, 213–214*).

Neolitické nálezy jsou velmi početně zastoupeny na katastru obce Těšetice. Osídlení kultury s lineární keramikou (LnK) bylo zjištěno v polohách „Pod sady“ (*Kovárník 1985a, 101*), „U Hlouškových“ (*Podborský – Vildomec 1972, 217*), v těsné blízkosti předchozí lokality bylo zachyceno osídlení LnK v poloze „Ruská ulice“ (*Podborský 1958; 1959; Podborský – Vildomec 1972, 217–219*). Novější výzkumy v intravilánu obce přinesly další nálezy LnK a MMK (*Čížmář 2003a*). V intravilánu obce bylo zjištěno další osídlení lidu s lineární keramikou společně s osídlením kultury s moravskou malovanou keramikou v poloze „RD pana Jarolímka“ (*Čížmář 2003b*). Sídliště LnK bylo nalezeno také v poloze „Vínohrady“, společně se sídlištěm kultury s moravskou malovanou keramikou a dalšími nálezy

(*Podborský – Vildomec 1972, 217–219; Lorencová – Beneš – Podborský 1987*). Památky kultury s moravskou malovanou keramikou byly objeveny také při menším záchranném výzkumu v těšetické pískovně (*Podborský a kol. 2005, 35*). Neolitické sídliště kultury s vypíchanou keramikou bylo zkoumáno v poloze „Nad kostelem“ (*Podborský – Vildomec 1972, 218*). Rovněž bylo zkoumáno sídliště stejné kultury v nedaleké poloze „Paliardiho cihelna“. Kromě této kultury zde bylo zachyceno i sídliště kultury s moravskou malovanou keramikou (*Podborský – Vildomec 1972, 217–219*). Další nálezy kultury s vypíchanou keramikou pocházejí z levého břehu říčky Únanovky z polohy „U hřbitova“ (*Kazdová 2004, 66*).

Na katastru obce Únanov byly všechny tři neolitické kultury (LnK, VK, MMK) nalezeny na sídlišti v poloze „Na padělkách“ (*Podborský – Vildomec 1972, 223*). Neolitické sídliště bylo zkoumáno v poloze „Polodíly“, kde byly nalezeny sídlištní jámy LnK a MMK (*Kovárník 1993a*). Sběry na sídlišti byly v minulosti prováděny v poloze „Nad rybníkem“, kde bylo nalezeny artefakty kultury s moravskou malovanou keramikou (*Kazdová 1982, 125*).

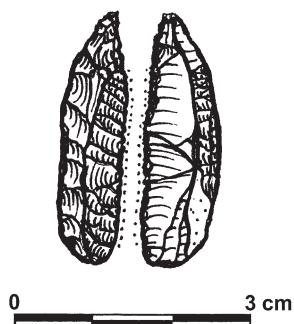
Neolitický materiál byl ve sběrech nalezen ve čtyřech polygonech. Jednalo se o lokality Těšetice „Nad betonkou“, Únanov „Polodíly a Paděličky“, Únanov „Na rudě“, Plavče „Hraničný“. První dva nálezy pocházejí z dříve známých lokalit. Nově bylo identifikováno osídlení na lokalitě Plaveč „Hraničný“, které se nepodařilo blíže datovat. Dosud neznámé osídlení kultur s lineární keramikou a moravskou malovanou keramikou bylo nalezeno také na lokalitě Únanov „Na rudě“.

5.4. Eneolit

Eneolitické nálezy jsou v povodí říčky Únanovky koncentrovány zejména v jeho zalesněné části, v lese Purkrábka. Na území obce Kyjovice se v poloze „Amerika“ nachází eneolitická mohyla s přidaným velatickým pohřbem (*Podborský – Vildomec 1972, 98, 222; Šabatová 2005, 193*). Tato lokalita je někdy uváděna jako Tvoříhráz „Kyjovický les“ či Tvoříhráz „les u sv. Huberta“. Na známé polykulturní lokalitě v poloze „Sutny“ byly taktéž zachyceny pozůstatky osídlení z eneolitu. Jednalo se o stopy kultury zvoncovitých pohárů a jejich mohyl (*Podborský – Vildomec 1972, 220; Kazdová 1984; Podborský a kol. 2005; Kazdová et al. 2011*).

V prostoru povodí říčky Únanovky leží na území Lechovic birituální pohřebiště a sídliště kultury zvoncovitých pohárů, které se nachází v poloze „U Práčí“. Tato poloha byla zkoumána během záchranných výzkumů v letech 1958–1962 a 1965 (*Podborský – Vildomec 1972, 182; Medunová-Benešová 1958; Ondráček 1958; Medunová-Benešová – Ondráček 1969; Neustupný et al. 1960, 167*).

Eneolitické osídlení obce Suchohrdly je známo z území lesa Purkrábka. V trati „Purkrábka“ byl učiněn nález broušené industrie a keramiky jevišovické kultury (*Podborský – Vildomec 1972, 213–214*). Eneolitické nálezy byly zachyceny také na hradisku na vrchu „Deblínek“. Na tomto místě byly zaznamenány nálezy následujících datací: kultury nálevkovitých pohárů, jordanovské kultury, jevišo-

Obr. 3. Segment štípané industrie z polohy Únanov „Kanape“. Kresba M. Kuča.

vické kultury, kanelované keramiky (*Vokáč 2004; Podborský – Vildomec 1972, 214*). Na hradisku v poloze „Starý Zámek“ je eneolitické osídlení zastoupeno kulturou s kanelovanou keramikou – boletázkého stupně (*Podborský – Vildomec 1972, 213–214; Šabatová 2010*). V poslední době bylo identifikováno eneolitické sídliště v lese Purkrábka v blízkosti cesty do Kuchařovic, podle materiálu datované od konce neolitu do středního eneolitu (*Šabatová 2011, 48*).

Na katastru obce Těšetice bylo objeveno několik stop po osídlení kulturou se zvoncovitými poháry (KZP). V poloze „Vinohrady“ bylo prozkoumáno, kromě sídliště LnK, také sídliště KZP (*Podborský – Vildomec 1972, 217–219; Lorencová – Beneš – Podborský 1987*). Sídliště a pohřebiště KZP bylo identifikováno v areálu zemědělského družstva v Těšetících, kde byl nalezen i hrob mohylové kultury (*Podborský – Vildomec 1972, 218–219*).

Na katastru obce Únanov bylo objeveno pohřebiště kultury zvoncovitých pohárů v poloze „zahrada J. Šťávy“ (*Podborský – Vildomec 1972, 223*), jedná o čtyři kostrové hroby, z nichž dva byly bez milodarů.

Během sběrů se podařilo získat na lokalitě Únanov „Kanape“ jeden kus štípané industrie, který lze datovat do kultury zvoncovitých pohárů (obr. 3). Ani během opakovaných sběrů se nepodařilo získat další pravěký materiál. Je tedy otázkou, jestli se jedná o nález izolovaného artefaktu či tento artefakt pochází z porušeného objektu a méně odolný materiál byl v rámci postdepozičních procesů zničen.

5.5. Doba bronzová

Bohatě zastoupeny jsou v povodí i lokality z doby bronzové. Na katastru obce Lechovice byla podél pravé strany silnice do Práčí objevena kulturní vrstva o větší mocnosti s materiálem datovaným do velatické kultury (*Kovárník 1983, 76*).

Na katastru obce Suchohrdly jsou nálezy z doby bronzové známy ze tří lesních lokalit. První se nachází v poloze „Purkrábka“. Nalezena zde byla mohyla únětické kultury a depot hřiven ze stejného období, dále pak skupina mohyl středodunajské mohylové kultury. V tomto lese je také umístěno hradisko na vrchu „Deblínek“ s nálezy podolské kultury (*Vokáč 2004; Podborský – Vildomec 1972, 214*).

Na druhém hradisku „Starý zámek“ je doba bronzová zastoupena nálezy únětické a podolské kultury (*Podborský – Vildomec 1972, 213–214; Šabatová 2010*).

Na území katastru obce Těšetice je známo několik lokalit datovaných do doby bronzové. V poloze „Ruská ulice“ bylo kromě nálezů LnK zkoumáno také pohřebiště a sídliště z okruhu středodunajských popelnicových polí – velaticko-podolské (*Podborský 1958; 1959; Podborský – Vildomec 1972, 217–219*). V poloze označené jako „Uvnitř těšetické návsi“ byly v roce 1971 získány doklady mladoúnětického a věteřovského osídlení (*Podborský et al. 2005, 35*). Při výzkumech v intravilánu obce byl také nalezen materiál velatické kultury (*Kovárník 1985a, 101; Čížmář 2002*). Bohatě byly nálezy doby bronzové zastoupeny na lokalitě v poloze „Vinohrady“. Bylo zde zjištěno sídliště a pohřebiště únětické kultury, sídliště věteřovské kultury, mohylové kultury a velatické kultury (*Podborský – Vildomec 1972, 217–219; Lorencová – Beneš – Podborský 1987*). V poloze „Palliardiho cihelna“ bylo nalezeno pohřebiště a sídliště únětické kultury a sídliště věteřovské kultury (*Podborský – Vildomec 1972, 217–219*). V těšetické „Pískovně“ bylo nalezeno sídliště a hrob únětické kultury (*Podborský – Vildomec 1972, 218; Koštuřík – Palátová 1984; Podborský et al. 2005, 35*). V areálu zemědělského družstva v Těšetících byl nalezen i hrob mohylové kultury (*Podborský – Vildomec 1972, 218–219*). Na lokalitě Těšetice-Kyjovice v poloze „Sutny“ byla nalezena osada únětické kultury a také objekty s materiálem věteřovské a velatické kultury (*Podborský a kol. 2005*).

Tři doklady aktivit z doby bronzové jsou známy z katastru obce Únanov. Nález materiálu z doby bronzové byl učiněn při úpravě okolí kostela sv. Prokopa (*Čížmář 2002, 67*). V trati „Přední Padělky“ byl nalezen depot velatické kultury – 17 bronzových náramků (*Červinka 1946; Podborský – Vildomec 1972, 224*). Z tohoto katastru pochází také nález nejméně čtyř bronzových náramků z neznámého místa, datovaných do kultury popelnicových polí (*Böhm 1933*).

Materiál z doby bronzové byl při sběrech zjištěn na dvou lokalitách. První se nachází na katastru obce Práče v poloze „Nad hliníkem“, kde byla mj. nalezena i keramika datovaná do starší doby bronzové a další blíže neurčená pravěká keramika. Druhá lokalita s nálezy z doby bronzové se nachází na katastru obce Těšetice v poloze „Nad betonkou“, kde byla takto datovaná keramika nalezena v blízkosti dříve známé lokality v poloze „Palliardiho cihelna“, s jejímž osídlením mohou tyto nálezy souviset.

5.6. Doba halštatská

Oproti předcházejícím obdobím známe z doby halštatské menší množství lokalit. Na katastru obce Suchohrdly byla nalezena horákovská keramika v trati „Purkrábka“ (*Podborský – Vildomec 1972, 231–214*). Nález materiálu horákovské kultury byl zaznamenán také na hradisku „Deblínek“ (*Vokáč 2004; Podborský – Vildomec 1972, 213–214*). Halštatská velmožská mohyla byla nalezena v poloze „Starý zámek“ (*Podborský – Vildomec 1972, 213–214*).

I na katastru Těšetic byly nalezeny pozůstatky halštatského osídlení. V poloze „Vinohrady“ bylo kromě už zmíněných nálezů prokopáno i sídliště a birituální pohřebiště horákovské kultury (*Podborský – Vildomec 1972, 217–219; Lorencová – Beneš – Podborský 1987*). Na opačné straně katastru byl „na konci obce za kostelem“ zachráněn inventář bohatého hrobu horákovské kultury (*Podborský et al. 2005, 37*). Pozůstatky hrobu stejné kultury byly nalezeny v těšeticke pískovně (*Podborský et al. 2005, 35*). Osada horákovské kultury se nacházela také na lokalitě Těšetice-Kyjovice, poloha „Sutny“ (*Golec 2003*). Na katastru obce Únanova byly v severovýchodní části obce objeveny sídelní objekty horákovské kultury (*Kovárník 1983*).

Během sběrů nebyl získán žádný materiál, který by bylo možno jednoznačně datovat do doby halštatské.

5.7. Doba laténská

Laténská doba je na zkoumaném území zastoupena pouze dvěma lokalitami a dvěma kostrovými hroby. V obci Suchohrdly bylo v roce 1924 při výzkumu I. L. Červinky na „východním okraji lesa“ zachyceno laténské sídliště (*Podborský – Vildomec 1972, 214*). Laténská keramika byla nalezena také v intravilánu obce Únanov (*Anonym 1969*). Na katastru této obce byly nalezeny také dva kostrové hroby: ženský hrob v těžebním prostoru kaolínky (*Kovárník 2007*), další kostrový hrob v poloze „Na širokých“ (*Podborský – Vildomec 1972, 224*).

Ze sběrů pochází nález 4 kusů keramiky, která byla na lokalitě Těšetice „Nad betonkou“ datována do doby laténské.

5.8. Doba římská a doba stěhování národů

Pro toto období nejsou známy v povodí žádné nálezy, které by byly přesně lokalizovány. Na katastru obce Těšetice je uváděn náhodný nález materiálu doby římské (*Podborský – Vildomec 1972, 219*), u něhož nejsou známy nálezové okolnosti. Náhodný nález materiálu z doby stěhování národů byl učiněn na katastru obce Práče (*Podborský – Vildomec 1972, 203*), stejně tak jako nález mince z doby římské – asu císaře Trajána (*Podborský – Vildomec 1972, 203*), oba pocházejí z neznámých poloh.

Během sběrů byl nalezen jediný artefakt (Těšetice „Nad betonkou“), který by mohl spadat do tohoto období, ale spíše se jedná o keramiku doby laténské.

5.9. Raný středověk

Z období raného středověku bylo zjištěno několik nových lokalit. Do povodí Únanovky můžeme umístit bezpečně pouze tři lokality, přičemž nálezy uváděné z obce Těšetice by mohly také pocházet z území povodí.

Na katastru obce Práče bylo zjištěno pohřebiště datované do raného středověku (*Podborský – Vildomec 1972, 203*). Jeden prokopaný kostrový hrob obsahoval nález železné obruče a rukojeti vědra, železné sekerky s ostny a prohnutým břitem a nože, v dalším hrobě byly nalezeny dvě bronzové lunicové náušnice s hrozníčkem a nůž (*Dostál 1961, 102–104*). Na území obce Těšetice jsou uváděny nálezy artefaktů z raného středověku bez bližších informací, pravděpodobně mohly být nalezeny v rámci povodí (*Dostál 1961, 104–110; Podborský – Vildomec 1972, 219*). Přímo v intravilánu obce Únanov byly nalezeny pozůstatky osídlení raného středověku (*Podborský – Vildomec 1972, 224*). Tato lokalita se nachází v povodí říčky Únanovky. Stejně tak se v povodí nacházejí nálezy datované do mladší doby hradištní, které byly objeveny v severovýchodní části obce (*Kovárník 1983*).

Materiál z raného středověku byl ve sběrových nálezech bohatě zastoupen. Na katastru obce Práče byly nalezeny celkem 4 lokality s těmito nálezy. Malé množství (2 ks) keramiky doby hradištní byly nalezeny na lokalitě „Nad hliníkem“. V poloze „U božích muk“ byl nalezen jediný fragment hradištní keramiky. Na dalších dvou lokalitách („Pod drubežárnou“ a „Na stošíkovicím“) bylo naopak nalezeno větší množství keramiky datované do tohoto období, což jasně dokazuje přítomnost zahloubených objektů.

Na katastru obce Těšetice bylo větší množství keramiky datované do doby hradištní a mladohradištní nalezeno v prostoru jižně a jihovýchodně od intravilánu obce („areál ZD“, „Nad betonkou“). Mladohradištní keramika byla nalezena také na katastru obce Plaveč, jednalo se o dva fragmenty v poloze „Hraničný“. Stejně jako v předchozích případech s podobně malým množstvím keramiky bude nutné potvrdit nebo vyvrátit přítomnost zahloubených objektů dalšími výzkumy.

Raně středověký materiál byl nalezen při sběrech také na třech lokalitách na katastru obce Únanov. V poloze „Na rudě“ byly nalezeny tři fragmenty raně středověké keramiky, 9 kusů této keramiky bylo nalezeno v polohách „Polodíly“ a „Padělíčky“. V poloze „Padělky“ byly nalezeny 2 fragmenty keramiky z mladší doby hradištní.

6. Diskuze

Povrchové sběry vedly ve sledovaném mikroregionu k objevu osmi nových, dosud neznámých lokalit, které je možno datovat do pravěku či raného středověku (jednu snad do protohistorického období). Sběrový projekt tak přispěl k rozšíření našich znalostí o vývoji osídlení zkoumaného povodí.

Největší množství nových informací se podařilo shromáždit o osídlení raného středověku, kterému nebyla v minulosti na tomto území věnována dostatečná pozornost. V dosud posledním souborném zpracování raně středověkého osídlení povodí řeky Jevišovky (*Vágnér 2009*), jehož součástí je námi zkoumané území, lze najít pouze minimum lokalit z povodí říčky Únanovky.

Během rešerše literatury a nálezových zpráv se podařilo získat informace o 38 lokalitách pravěkého a raně středověkého staří, které je možné v rámci povodí lokalizovat. Výsledky sběrů umožnily k těmto lokalitám přiřadit osm nových.

Jedním z úkolů sběrů bylo také ověření polohy některých z minulosti známých lokalit, respektive toho, jestli je na nich přítomen archeologický materiál. Toto ověření bylo možné učinit na sedmi lokalitách, na šesti z nich se podařilo archeologický materiál zachytit.

Informace získané během projektu budou následně využity v dalších příspěvcích zabývajících se sídelní strukturou ve zkoumané oblasti, prediktivním modelováním a metodologií povrchových výzkumů.

Přes nesporné výhody, jako je velký prostorový dosah, nemohou povrchové sběry poskytnout úplný a vyčerpávající obraz minulého osídlení – lze jimi zachytit pouze ty areály, ve kterých byly budovány zahloubené objekty. Z tohoto důvodu sběry neposkytují vyvážený pohled na skladbu komponent, protože jsou závislé na radě faktorů, jako je množství objektů v areálu, počet určitelných artefaktů, které se v důsledku orby dostaly do povrchové vrstvy. Počet a druh nalezených artefaktů závisí také na „*radě vlastnosti současné krajiny a způsobech manipulace s ní, např. hloubce ornice a podorniči, hloubce orby...*“ (Neustupný 1982, 180). Sběry také zpravidla zachycují areály obytné, výjimečně i pohřební nebo jiné. Kromě funkčního hlediska nezachycují povrchové sběry úplnou sídelní strukturu ani z hlediska chronologického (Kuna et al. 2004, 319).

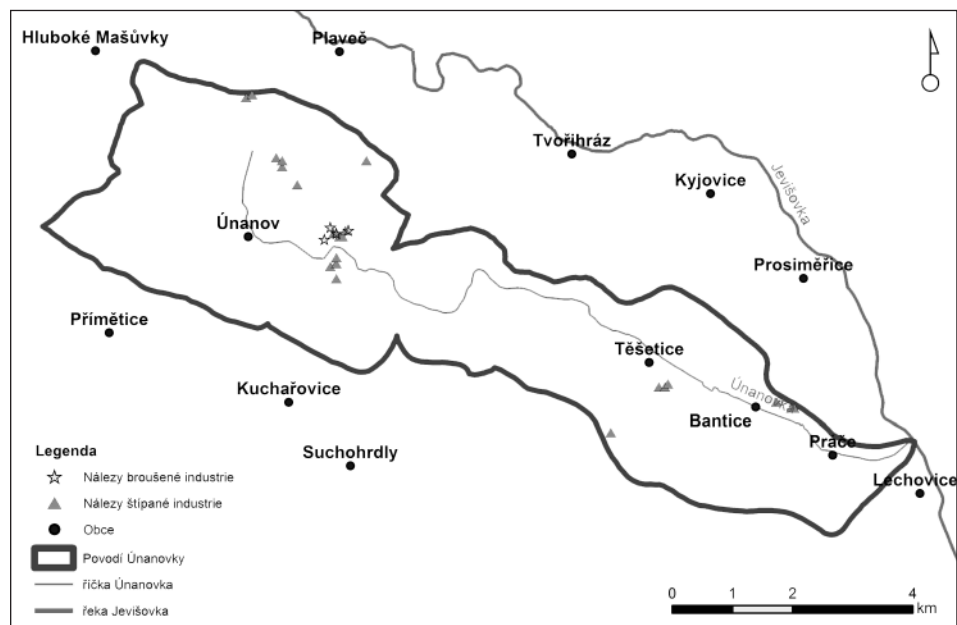
Skutečnost, že během sběrů nebyly nalezeny na některých polích žádné artefakty, nemusí znamenat nepřítomnost osídlení v minulosti. V důsledku eroze mohlo dojít k úplnému vymizení důkazů o minulém osídlení. Naopak, akumulace erodovaného materiálu může způsobit, že přestože jsou pod povrchem přítomny objekty, nejsou již v dosahu orby a materiál z nich tak nemůže přecházet do povrchových vrstev (Kuna et al. 2004, 312–313). Rozdílná hloubka orby při pěstování různých plodin, sezónní zemědělské práce, počasí či jiné faktory mohou způsobit objevování se a mizení archeologického materiálu, který, přestože je přítomen, není možné zachytit (Kuna et al. 2004, 319–320).

Během projektu byl nejvíce zastoupen materiál datovaný do období vrcholného středověku a novověku, tento materiál byl nalezen v 18 z 22 polygonů. Vzhledem k větší odolnosti keramického materiálu z tohoto období, oproti materiálu staršímu, a faktu, že tento materiál byl často vyvážen na pole s hnojem, nelze na základě námi získaného materiálu usuzovat na sbíraných polích na přítomnost sídlišť z těchto období.

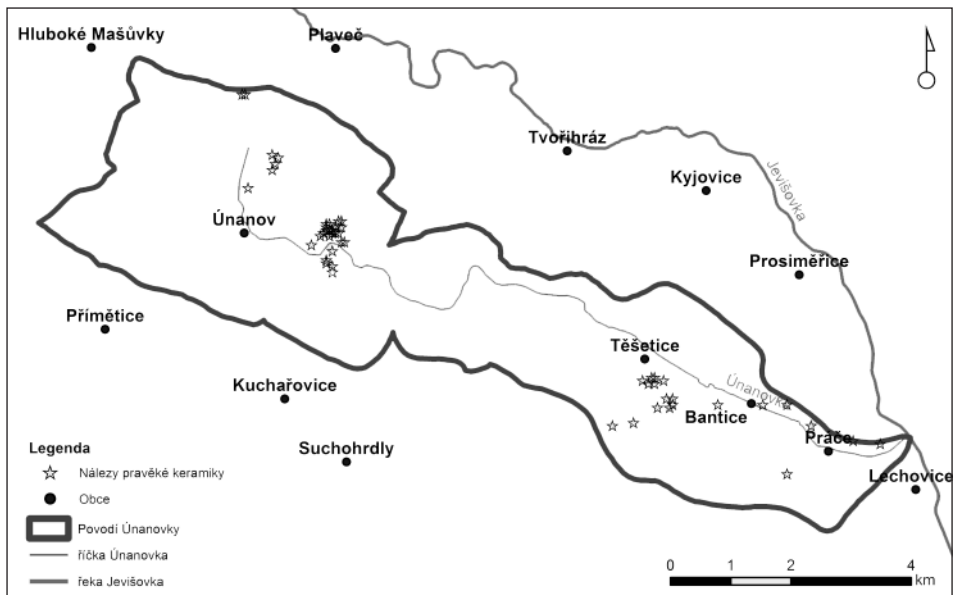
V materiálu ze starších období převládaly artefakty datované do období neolitu a raného středověku. Ostatní období byly zastoupeny pouze jedním artefaktem eneolitického staří a několika artefakty doby bronzové a laténské. Stejně tak mezi dosud známými lokalitami je patrně menší zastoupení lokalit z mladších období pravěku a zejména protohistorie. Tento fakt může mít několik vysvětlení. Jednou z možností je, že pozůstatky z těchto období, které se nacházely blíže povrchu nebo v méně zahloubených objektech, byly už v minulosti zničeny v důsledku zemědělské činnosti a s ní související erozí. Doklady ničení archeologické situace v důsledku orby máme přímo z území povodí, byly pozorovány při výzkumu na lokalitě Těšetice-Kyjovice: „*Již při skrývání ornice při terénním výzkumu v roce 1991 v sektoru A4 pomocí těžké mechanizace bylo pozorováno, že některé*

objekty svou svrchní částí zasahují do horních částí ornice a v důsledku toho jsou hlubokou orbou postupně ničeny. Totéž platí o hrobech, z nichž některé byly uloženy velmi mělko a intenzivní zemědělská činnost mnohé z nich naprosto zničila“ (Košťurík – Dočkalová 1996, 5). V sektoru B4 bylo provedeno srovnání mezi předpokládanou hloubkou kůlových jamek a jejich zachovanou hloubkou, ze které vyplývá, že z původního povrchu z neolitu byla v důsledku orby a eroze zničena vrstva o hloubce 30 až 60 cm (Matoušek 2008, 50). Objekty z mladších období proto mohly být zničeny úplně, pokud nezasahovaly pod úroveň zničenou orbou.

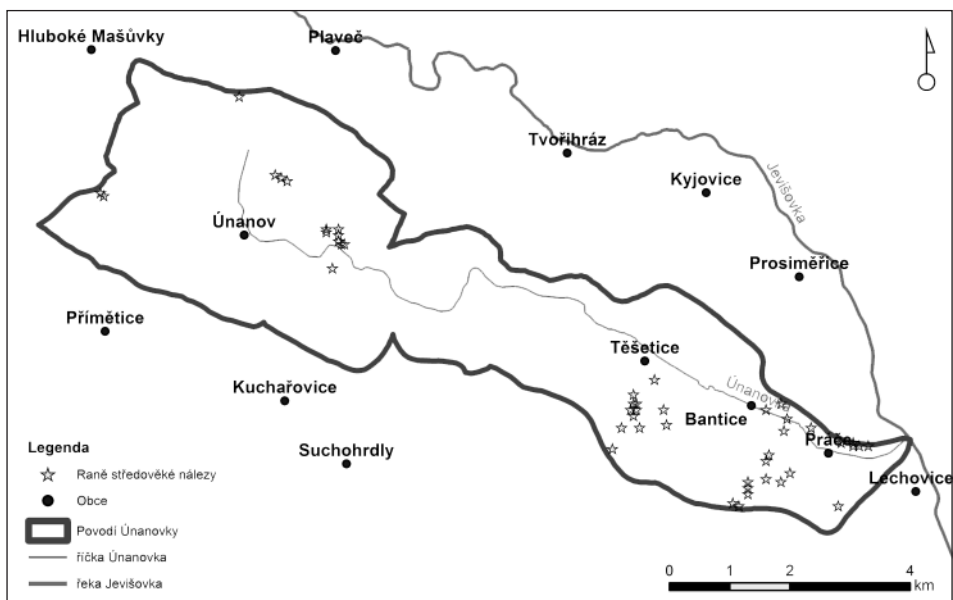
Další možností je, že v těchto obdobích byly vyhledávány pro osídlení jiné polohy než v neolitu a raném středověku. Tyto polohy se proto nemusejí nacházet na dnešních polích, ale mimo plochy dostupné ke sběrům, jako jsou např. zalesněné prostory nebo intravilány dnešních obcí. Této možnosti by odpovídal závěr učiněný během výzkumu osídlení v prostoru Tvoříhrázského lesa: „Skutečnost, že nově získaný datovatelný materiál z prospekci v Tvoříhrázském lese je možné spojovat s obdobím v rozmezí od konce neolitu do počátku středního eneolitu, a také významný podíl osídlení z tohoto období, doložený zjišťovacím výzkumem na nedaleké poloze Suchohrdly „Starý Zámek“, ukazuje na významný přesun osídlení v těšetickém mikroregionu z otevřených teras do prostoru dnes pokrytého lesním porostem“ (Šabatová 2011, 50). Další možnost představuje jiný způsob využívání území povodí v těchto obdobích, kdy mohlo být osídlení koncentrováno na méně lokalitách, případně i využívána část tohoto území komunitami sídlícími mimo jeho hranice.

Obr. 4. Povodí říčky Únanovky. Poloha nálezů kamenné industrie.

Obr. 5. Povodí říčky Únanovky. Poloha pravěkých nálezů.

Obr. 6. Povodí říčky Únanovky. Poloha raně středověkých nálezů.

I přes uvedené potíže představují povrchové sběry velmi významný zdroj informací, které je možno verifikovat dalšími výzkumy, např. aplikací geofyzikál-

ních metod, analýzou satelitních fotografií, leteckou prospekci nebo terénním výzkumem. Další nezanedbatelnou výhodou povrchových sběrů je jejich nenáročnost na finance a přístrojové vybavení. Propojení s geografickými informačními systémy umožňuje tvorbu přehledných map, které shrnují dosažené výsledky (obr. 4–6).

7. Závěr

Součástí projektu, který se zabývá vývojem osídlení v oblasti řeky Jevišovky od pravěku do novověku, jsou i povrchové sběry. Tyto systematické sběry byly v první fázi prováděny v povodí říčky Únanovky. Jejich výsledky přispěly k poznání minulého osídlení zkoumané oblasti. I přesto, že je toto území dlouhodobě intenzivně archeologicky zkoumáno, vedly k objevu nových, dosud neznámých (či dosud nepublikovaných) lokalit. Jednalo se o lokality datované do pravěku, protohistorického období i raného středověku. Pomocí povrchových sběrů byla ověřena i poloha některých známých lokalit.

Metoda použitá během průzkumu se ukázala, i přes některé své zápory, jako velmi efektivní. Informace získané během projektu budou následně využity v dalších příspěvcích zabývajících se sídelní strukturou ve zkoumané oblasti, prediktivním modelováním a metodologií povrchových výzkumů. Povrchové sběry nadále pokračují v širším okolí říčky Únanovky.

Literatura

- Anonym 1969*: Únanov č. p. 51. Brno (nálezoá zpráva uloř. v AÚ AV ČR Brno, č. j. 2119/69).
- Bartík, J. v tisku*: Kyjovice (okr. Znojmo), Přehled výzkumů 54/1.
- Böhm, J. 1933*: Únanov. Nálezoá zpráva, č. j. 1628/33, archiv AÚ AV ČR Praha.
- Červinka, I. L. 1946*: Únanov – Přední padělký. Brno (nálezoá zpráva uloř. v AÚ AV ČR Brno, č. j. 525/46).
- Čiřmář, Z. 2003a*: Těšetice – Výstavba ÚPS. Brno (nálezoá zpráva uloř. v AÚ AV ČR Brno, č. j. 444/03).
- Čiřmář, Z. 2003b*: Těšetice – Výkop k RD p. Jarolímka. Brno (nálezoá zpráva uloř. v AÚ AV ČR Brno, č. j. 445/03).
- Dostál, B. 1961*: Velkomoravské Znojemsko ve světle archeologických nálezu, Sborník prací Filozofické fakulty brněnské university E 6, 97–126.
- Golec, M. 2003*: Těšetice-Kyjovice 6. Horákovská kultura v těšetickém mikroregionu. Brno.
- Kazdová, E. 1982*: Starší stupeň lengyelského osídlení ve středním Podunají. Brno (disertační práce uloř. na FF MU Brno).
- Kazdová, E. 1984*: Těšetice-Kyjovice 1. Starší stupeň kultury s moravskou malovanou keramikou. Brno.
- Kazdová, E. 2004*: Osídlení lidem s keramikou vypíchanou na Znojemsku, In: Kazdová, E. – Měřínský, Z. – Šabatová, K. (eds.), K poctě Vladimíru Podborskému. Brno, 55–70.
- Kazdová, E. – Kuča, M. – Trampota, F. – Kolář, J. 2011*: Kyjovice (okr. Znojmo), Přehled výzkumů 53/1, 147–148.
- Klimánek, M. 2010*: Analysis of accuracy of GPS Trimble Juno ST measurement in the conditions of forest canopy, *Journal of Forest Science* 56, 84–91.

- Košťurík, P. – Dočkalová, M. 1996:* Seskupení hrobů nositelů kultury s lineární keramikou na neolitickém sídlišti v Těšeticech-Kyjovicích, okr. Znojmo, Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity M 1, 5–30.
- Košťurík, P. – Palátová, H. 1984:* Zachraňovací výzkum v pískovně u Těšetic (okr. Znojmo), Přehled výzkumů 1982, 92–93.
- Kovárník, J. 1983:* Archeologické nálezy na jižní a jihozápadní Moravě, Přehled výzkumů 1981, 76–79.
- Kovárník, J. 1985a:* Výsledky terénního archeologického průzkumu na Znojemsku (okr. Znojmo) Přehled výzkumů 1983, 100–102.
- Kovárník, J. 1985b:* Dosavadní výsledky leteckého archeologického průzkumu na jižní Moravě (okr. Znojmo, Brno-město), Přehled výzkumů 1983, 102–105.
- Kovárník, J. 1993a:* Záchraný archeologický výzkum neolitického sídliště Únanov VII (okr. Znojmo), Přehled výzkumů 1991, 46–47.
- Kovárník, J. 1993b:* Výsledky letecké archeologické prospekce na jižní Moravě v roce 1991, Přehled výzkumů 1991, 108–110.
- Kovárník, J. 1999:* 15 let letecké archeologie na Moravě (a v bývalém Československu) 1983–1998, Přehled výzkumů 1997–1998, 406–416.
- Kovárník, J. 2007:* Laténský kostrový hrob ženy s bronzovými ozdobami z Únanova, okr. Znojmo, Pravěk NŘ 17, 393–404.
- Kuča, M. 2010:* Kyjovice (okr. Znojmo), Přehled výzkumů 51, 284.
- Kuča, M. – Kazdová, E. – Hladilová, Š. – Nývltová Fišáková, M. – Prokeš, L. 2010:* Těšetice-Kyjovice 7. Osídlení kultury s moravskou malovanou keramikou mezi příkopem a vnější palisádou rondelu. Brno.
- Kuča, M. – Matějec, P. – Prokeš, L. 2011:* Alternative ways of representing archaeological finds recorded using manual GPS devices and a methodology for creating maps of archaeological surface sites, Přehled výzkumů 52/1, 43–49.
- Kuča, M. – Matoušek, J. – Bartík, J. – Kovář, J. J. – Čerevková, A. – Krolllová, S. – Kostihová, B. – Nikolajev, P. 2013:* Neolitická lokalita Únanov – „Padělky“ (okr. Znojmo), Jižní Morava 42, sv. 45, 47–65.
- Kuča, M. – Matoušek, J. – Kostihová, B. 2010:* Tvořihráz (okr. Znojmo), Přehled výzkumů 51, 296.
- Kuča, M. – Nosek, V. 2012:* Suchohrdly (okr. Znojmo), Přehled výzkumů 53/1, 114.
- Kuna, M. et al. 2004:* Nedestruktivní archeologie. Teorie, metody, cíle. Praha.
- Lorencová, A. – Beneš, J. – Podborský, V. 1987:* Těšetice-Kyjovice 3. Únětické pohřebiště v Těšeticech-Vinohradech. Brno.
- Matoušek, J. 2008:* Prostorová analýza koncentrací archeologických artefaktů na lokalitě Těšetice-Kyjovice, poloha Sutny. Brno (bakalářská dipl. práce na FF MU, http://is.muni.cz/th/109446/ff_b/).
- Medunová-Benešová, A. 1958:* Hrob lidí s keramikou zvoncovitých pohárů z Lechovic, Přehled výzkumů 3, 16.
- Medunová-Benešová, A. – Ondráček, J. 1969:* Birituální pohřebiště lidu s kulturou zvoncovitých pohárů u Lechovic, okr. Znojmo, Archeologické rozhledy 21, 437–445.
- Neruda, P. 2007:* Starší doba kamenná v Podyjí – současný stav a perspektivy, Thayensia (Znojmo) 7, 291–303.
- Neustupný, J. et al. 1960:* Pravěk Československa. Praha.
- Neustupný, E. 1982:* Optimalizace výzkumu archeologického regionu. In: Hrala, J. (ed.), Metodologické problémy Československé archeologie. Praha, 178–182.
- Ondráček, J. 1958:* Výzkum pohřebiště a sídliště lidu zvoncovitých pohárů v Lechovicích, okr. Znojmo, Přehled výzkumů, 91.
- Podborský, V. 1958:* Hallstattské žárové hroby z Těšetic-Ruské ulice (okr. Znojmo), Sborník prací Filozofické fakulty brněnské university E 3, 27–49.
- Podborský, V. 1959:* Ein Etagegefäß aus Těšetice-Russische strasse (Südwestmähren), Sborník prací Filozofické fakulty brněnské university E 4, 7–32.

- Podborský, V. 1988:* Těšetice-Kyjovice 4. Rondel osady lidu s moravskou malovanou keramikou. Brno.
- Podborský, V. a kol. 2005:* Pravěk mikroregionu potoka Těšetičky/Únanovky. K problematice pravěkých sociálních struktur. Brno.
- Podborský, V. – Vildomec, V. 1972:* Pravěk Znojemska. Brno.
- Smrž, Z. – Kuna, M. – Káčerik, A. 2011:* Archeologie mizející krajiny. Terénní průzkum předpolí Dolů Nástup Tušimice, Památky archeologické 102, 159–216.
- Šabatová, K. 2005:* Lid středodunajských popelnicových polí a jeho sakrální aktivity. In: Podborský, V. et al., Pravěk mikroregionu potoka Těšetičky/Únanovky. K problematice pravěkých sociálních struktur. Brno, 185–194.
- Šabatová, K. 2010:* Suchohrdly „Starý Zámek“, Přehled výzkumů 51, 338.
- Šabatová, K. 2011:* Intenzivní studium osídlení v souvislých porostech na příkladu lesního území v mikroregionu říčky Únanovky, Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity M 16, 43–52.
- Škrdl, P. – Rychtaříková, T. – Nejman, L. – Kuča, M. 2011:* Revize paleolitického osídlení na dolním toku Bobravy. Hledání nových stratifikovaných EUP lokalit s podporou GPS a dat z dálkového průzkumu Země, Přehled výzkumů 52/1, 9–36.
- Štohandlová, J. 2009:* Prostorová analýza pravěkého osídlení mikroregionu říčky Únanovky. Brno (bakalářská dipl. práce na FF MU, http://is.muni.cz/th/110016/ff_b).
- Vágener, M. 2009:* Raně středověké osídlení středního Podyjí, Jevišovky a Rokytné. Brno (bakalářská dipl. práce na FF MU, http://is.muni.cz/th/175570/ff_b).
- Vokáč, M. 2004:* Nové výšinné a opevněné lokality z eneolitu na jihozápadní Moravě. In: Lutovský, M. (ed.), Otázky neolitu a eneolitu našich zemí 2003. Praha, 257–270.

ON THE METHODOLOGY OF FIELD WALKING: SURFACE SURVEY OF THE ÚNANOVKA MICROREGION Preliminary analysis of the results

The article is about the results of fieldwalking performed in the catchment area of the river (stream) Únanovka (sometimes Těšetička) from 2009 to 2011. This surface collecting is part of a long-term research project focused on evaluation of settlement development in the area of the Jevišovka River from prehistoric to modern times.

The Únanovka River basin (Fig. 1) is located in the Czech Republic in south-west Moravia approximately 5 km to the north of the town of Znojmo. The Únanovka River is a smaller water flow, which is a right-hand tributary of the Jevišovka River and falls within the catchment area of the river Dyje or Morava respectively. The surveyed area was chosen as a hinterland of the multicultural site of Těšetice-Kyjovice (*Podborský et al. 2005*), which includes a settlement of the Moravian Painted Ware Culture with roundel enclosure (*Podborský 1988*). The prehistoric past of this area has long been the subject of research of archaeologists from the Masaryk University in Brno.

The objective of the project was to collect the maximum amount of information about the past settlement of the area and one of the ways selected to do this was fieldwalking using the method of analytical collecting in a square grid (*Kuna et al. 2004, 330*). Then the whole area (37 km²) was divided into squares 50 × 50 m (in total over 15,000 squares). During collecting, a total area of 95,000 m² was surveyed and 380 squares were collected with between 20% and 32% intensity (cf. *Kuna et al. 2004, 324*). 2058 artefacts of various kinds were found with a total weight of over 11.5 kg. They were mostly ceramics (98%).

The surface collecting led to the discovery of unknown sites in the region under review. This involved sites dating to prehistory, early history and the Early Middle Ages (Fig. 5, 6). The largest amount of new information was collected about the early medieval settlement to which in the past

insufficient attention has been paid. In the most recent comprehensive evaluation of the early medieval settlement in the Jevišovka River basin (*Vágnér 2009*), which includes our investigated area, only a few sites from the Únanovka River basin can be found. During the retrieval of literature and finding reports information was gathered about 38 prehistoric and early medieval sites within the basin. The results of fieldwalking enabled us to assign 10 new sites to this area.

One of the tasks of surface collecting was to verify the position of some of the sites already written about in the past and whether they contained archaeological material. This verification was carried out in seven sites, archaeological material was found in six of them.

The information gathered during the project will subsequently be used in future research on the settlement structure in the area under review and in predictive modelling and methodology of field survey.

Fig. 1. Microregion of the Únanovka River basin with highlighted collecting polygons.

Fig. 2. Collecting polygons without any finds and those with only high medieval (VS) and later finds.

Fig. 3. Chipped stone industry from the Únanov “Kanape” site. Drawing by M. Kuča.

Fig. 4. Position of the stone industry findings.

Fig. 5. Location of prehistoric findings.

Fig. 6. Location of early medieval findings.

Tab. 1. Archaeological material collected by fieldwalking.

Tab. 2. Collecting polygons with prehistoric and early medieval finds.

Bc. Jakub Matoušek
Ústav archeologie a muzeologie
Filozofická fakulta Masarykovy univerzity
Arne Nováka 1
602 00 Brno
109446@mail.muni.cz

Mgr. Ing. Lubomír Prokeš
Ústav chemie
Přírodovědecká fakulta Masarykovy univerzity
Kotlářská 2
611 37 Brno
prokes@chemi.muni.cz

Mgr. Martin Kuča
Ústav archeologie a muzeologie
Filozofická fakulta Masarykovy univerzity
Arne Nováka 1
602 00 Brno
31199@mail.muni.cz

Bc. Jitka Štohandlová
Ústav archeologie a muzeologie
Filozofická fakulta Masarykovy univerzity
Arne Nováka 1
602 00 Brno
Jitkastohandlova@seznam.cz

